

شناسایی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان با تأکید بر پایگاههای اطلاعاتی در دسترس در این دانشگاه

معصومه لطیفی^۱
فریده عصاره^۲

چکیده

هدف: این پژوهش بمنظور بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان با تأکید بر پایگاههای اطلاعاتی الکترونیکی در دسترس در این دانشگاه (شامل کتابخانه دیجیتال رزنت و پایگاههای دانشیار) انجام شد. روش پژوهش: این پژوهش با استفاده از روش توصیفی - پیمایشی انجام گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ای بود که پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ بیش از ۰/۸۵ محاسبه شد. یافته‌ها: مهمترین هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات، پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی است. از بین پایگاههای الکترونیکی موجود، میزان اهمیت Science Direct/ Elsevier برای دانشجویان بیشتر است (۸۹/۲٪) و پس از آن به ترتیب پایگاههای ISI, Springer, Proquest, Scopus, ACS, Emerald, Oxford Journals, ASCE, Ebsco, ASME, IOP و AMS رتبه‌های دوم تا سیزدهم را به خود اختصاص داده‌اند. نتیجه‌گیری: عوامل اصلی عدم دسترسی آسان به اطلاعات مورد نیاز از دیگاه دانشجویان عبارتند از: عدم آشنایی کافی با زبان انگلیسی و قطع اشتراک دانشگاه در مورد برخی پایگاههای اطلاعاتی الکترونیکی. کلید واژه‌ها: نیازهای اطلاعاتی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، پایگاههای اطلاعاتی الکترونیک، کتابخانه دیجیتال رزنت، پایگاههای اطلاعاتی دانشیار، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

مقدمه

دستیابی به دانش بشر را آسانتر و سریعتر نموده است. رسالت هر نظام اطلاع رسانی، تسریع در امر اطلاع رسانی به متقاضیان اطلاعات می‌باشد. لذا شناخت نیازها، علائق و ترجیحات مصرف کنندگان اطلاعات ضروری است (سامانیان، ۱۳۷۸). با توجه به نیاز دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی به منابع اطلاعاتی و همچنین افزایش دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا، دسترسی به منابع علمی و اطلاعات معتبر و روزآمد از نیازهای اساسی اساتید، محققان و دانشجویان به شمار می‌رود. در حال حاضر پایگاههای اطلاعاتی به عنوان یکی از منابع اطلاعات علمی، امکان دسترسی به اطلاعات کیفی را با سرعت و

در دنیای کنونی اطلاعات نقش کلیدی ایفا می‌کند و بخش جدایی ناپذیر همه فعالیت‌های بشری به شمار می‌رود. هدف هر سازمان و مرکز اطلاع رسانی رفع نیازهای استفاده کنندگان از اطلاعات است. رشد و گسترش فناوری‌های نوین، صنعت اطلاع رسانی را دچار تغییر و تحولات عظیمی کرده است. استفاده گسترده از شبکه جهانی وب و پایگاههای اطلاعاتی در سراسر جهان

^۱ استاد گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد

۲. نقش اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا در تأمین نیازهای اطلاعاتی جامعه پژوهش چگونه است؟

۳. مهمترین پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا، از دیدگاه جامعه پژوهش کدامند؟

۴. مهمترین موانع و مشکلات موجود در دستیابی به اطلاعات از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه، از دیدگاه جامعه پژوهش کدامند؟

تعاریف عملیاتی

دانشجویان تحصیلات تکمیلی: کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکترا، که از نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و اداره آموزش دانشگاه بوعلی سینای همدان دانشجو محسوب می‌شوند و ورودی سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۸۷ هستند و در حال حاضر (نیمسال اول سال ۱۳۸۸، زمان توزیع پرسشنامه این پژوهش، دانشجو هستند).

نیاز اطلاعاتی: مدخل "نیاز اطلاعاتی" در اصطلاحنامه کتابداران اینگونه است: واژه نیاز اطلاعاتی به نیازی که با استفاده از خدمات اطلاع رسانی یا مواد و منابع اطلاعاتی از آن رضایت حاصل شود، اشاره می‌کند. در اینجا فرض بر این است که مصرف اطلاعات برای برآورده شدن نیاز اطلاعاتی است و چون نیاز اطلاعاتی در ذهن کاربر است، مستقیماً مشاهده نخواهد شد و فقط با مشاهده ارقام اطلاعاتی مصرف شده یا پاسخ‌های سؤالات قابل استنباط است. در بررسی نیازهای اطلاعاتی فرد محقق برای شناسایی موضوعات مورد نیاز تلاش می‌کند (سوپر، اوزبورن، زویزیگ^۱، ۱۹۹۵؛ نقل شده در نواده قره سید، ۱۳۸۷، ۲۱). در این پژوهش تلاش می‌شود نیازهای اطلاعاتی دانشجویان مورد مطالعه شناسایی شوند.

مجله الکترونیکی: مجله نشریه‌ای است با عنوان مشخص که به صورت شماره‌ها یا جزوه‌های پیاپی و با فواصل زمانی منظم و برای مدت نامحدود منتشر می‌شود و حاوی مقالاتی در موضوعات مختلف و از نویسندگان مختلف است. فاصله زمانی شماره‌های یک مجله معمولاً بیش از یک شماره در سال است. بنابراین، مجله

دقت برای کاربران فراهم کرده اند. بنابراین انتخاب مناسب آنها با توجه به نیازهای اطلاعاتی جامعه استفاده کننده ضروری به نظر می‌رسد (اسدی و شریفی، ۱۳۸۵). لذا در این پژوهش سعی می‌شود نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا شناسایی شود تا تهیه پایگاه‌های اطلاعاتی در این دانشگاه براساس نیازهای دانشجویان این دانشگاه صورت پذیرد.

هدف و اهمیت پژوهش

هدف از انجام این پژوهش بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینای همدان و همچنین شناسایی نقش پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه در رفع نیازهای اطلاعاتی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی است. هدف هر نظام اطلاع رسانی، رساندن اطلاعات مناسب در زمان مناسب به استفاده کننده مناسب است، لذا شناخت استفاده کنندگان، نیازهای آنان و روش‌هایی که برای کسب اطلاعات بکار می‌گیرند برای هر نظام اطلاع رسانی ضروری است. دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها، یکی از مهمترین اقشار محقق در جامعه می‌باشند، بنابراین ضرورت دارد که نیازهای اطلاعاتی آنان مورد بررسی قرار گیرد (جمشیدی پور، ۱۳۸۰، ۴). آگاهی از نیازها و مسائل و مشکلات این دانشجویان در دستیابی به اطلاعات مورد نیازشان و همچنین شناخت نقش پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان، می‌تواند راهگشای مسؤولین و دست‌اندرکاران برای بهینه‌سازی خدمات بخش اطلاع رسانی در دانشگاه و ارائه خدمات بر اساس نیاز دانشجویان شود.

سوالات پژوهش

به منظور رسیدن به هدف پژوهش، سوالات ذیل مطرح شده است:

۱. انگیزه و هدف دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینای همدان از جستجوی اطلاعات در منابع الکترونیکی چیست؟

^۱.Soper, Osborne& Zewizig

شده است. شرایط فراهم‌آمده و تقاضای دانشگاه‌ها برای دسترسی به منابع الکترونیکی، فضای مناسبی را برای فعالیت مراکز عرضه‌کننده (کارگزاران) این محصولات ایجاد کرده است. از جمله مؤسسات پیشتاز در این راه و نماینده کنونی بسیاری از شرکت‌های بزرگ اطلاع‌رسانی دنیا در ایران، «شرکت مهندسی رزسیستم» است که در سال ۱۳۷۰ تأسیس شده و از بهمن ماه ۱۳۷۷ شبکه‌ای داخلی، سپس اینترنتی را با عنوان «رزنت»^۲ ایجاد کرده است. پس از تأسیس شبکه رزنت و گسترش قابل ملاحظه آن در کتابخانه‌های کشور، شرکت‌های دیگری از جمله «نسیم ایمان» نیز با تأسیس شبکه دانشیار و با عقد قرارداد با شبکه‌های بین‌المللی تهیه‌کننده پایگاه‌های اطلاعاتی و نیز مجلات تمام‌متن، پا به عرصه خدمات اطلاع‌رسانی گذاشته‌اند (فتاحی، ۱۳۸۱، ۱۴۵-۱۴۷). دانشگاه بوعلی سینای همدان نیز در راستای تحقق اهداف آموزشی و پژوهشی خود اقدام به خرید پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته (on-line) مورد نیاز اعضای هیأت علمی و دانشجویان بخصوص دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی جهت پاسخگویی مناسب به نیازهای اطلاعاتی این قشر پژوهشگر نموده است. از طریق کتابخانه دیجیتال^۳ دانشگاه بوعلی سینا (رزنت) به آدرس اینترنتی WWW.IINGROUPS.COM/IDL امکان دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی Proquest, Emerald, ISI, Elsevier, IOP, Oxford Journals, AMS و Springer فراهم شده است و همچنین از طریق سایت دانشیار به آدرس اینترنتی WWW.DANESHYAR.NET نیز به پایگاه‌های اطلاعاتی ACS, ASCE, ASME, Ebsco دسترسی داریم.^۴

روش پژوهش

نوع تحقیق، کاربردی^۵ و روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش پیمایشی - توصیفی^۶ است. جامعه آماری این

الکترونیکی مجله ای است با خصوصیات ذکر شده که به شکل الکترونیکی منتشر می شود (برهمند، ۱۳۸۶، ۲۰۶). در این پژوهش منظور از مجلات الکترونیکی، مجلاتی است که از طریق کتابخانه الکترونیکی دانشگاه بوعلی سینا از طریق رزنت^۱ به نشانی www.iingroups.com/idl و یا سایت دانشیار، از طریق نسیم ایمان به نشانی www.daneshyar.net در دسترس است و امکان جستجو به منظور دستیابی به مقالات مورد نظر در آنها وجود دارد.

پایگاه اطلاعاتی: ذخیره‌ای از پرونده‌های حاوی اطلاعات گوناگون و مرتبط به صورت یکپارچه و مبتنی بر ساختار واحدی است که امکان جستجو و بازیابی سریع اطلاعات را توسط رایانه پدید می‌آورد (اسدی و شریفی، ۱۳۸۵). در این پژوهش منظور از پایگاه‌های اطلاعاتی، پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته‌ای است که توسط دانشگاه تهیه و در اختیار کاربران در دانشگاه قرار داده شده است.

پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا

امروزه بسیاری از منابع معتبر علمی از طریق شبکه جهانی اینترنت در دسترس محققان و علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. پایگاه‌های اطلاعاتی نیز جزئی از این منابع هستند که در بردارنده مجموعه‌ای از کتابها یا نشریات الکترونیکی می‌باشند و اطلاعات موجود در آنها به صورت کتابشناختی، چکیده یا متن کامل ارائه می‌شود. به دلیل سرعت دسترسی بالا و روزآمد بودن و امکانات خاص جستجو در این منابع، طی سالهای اخیر مراکز علمی و دانشگاه‌های معتبر گرایش زیادی به اشتراک و استفاده از آنها دارند. اشتراک بانکهای اطلاعاتی معمولاً براساس نیاز گروههای آموزشی، میزان استفاده از آنها در طول زمان اشتراک یا استفاده آزمایشی و میزان بودجه ارزی اختصاص داده شده برای اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی صورت می‌گیرد.

با گسترش امکانات رایانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی و افزایش استفاده از شبکه اینترنت، به تدریج نظر مسئولان کتابخانه‌ها به سوی منابع الکترونیکی جلب

^۲.Rose- Net

^۳.Integrated Digital Library(IDL)

^۴.این اطلاعات مربوط به سال ۱۳۸۷ است.

^۵.Applied research

^۶.Descriptive survey

^۱.Rose- net

اعضای هیات علمی دانشگاه آلاباما^۵ از منابع اطلاعات الکترونیکی^۶ پرداختند. یافته‌ها نشان داد که ۸۳ درصد از پاسخگویان استفاده از منابع و مقالات موجود در نشریات را یکی از مهمترین منابع اطلاعاتی جهت کسب اطلاعات عنوان کرده‌اند. ۴۹ درصد پاسخگویان از پایگاههای اطلاعاتی و ۴۲ درصد از دیسکهای نوری استفاده می‌کنند.

مجید، انور و ایسنس چیتز^۶ (۲۰۰۰)، نیز "نیازهای اطلاعاتی و رفتارهای اطلاع یابی دانشمندان علوم کشاورزی در مالزی" را بررسی کردند و نشان دادند که دانشمندان ترجیح می‌دهند از منابع اصلی اطلاعات استفاده کنند، مخصوصاً مجلات و مقالات. آنها کمبود منابع را عامل اصلی عدم دستیابی به مدارک علمی بیان کردند و پیشنهاد کردند که در فواصل زمانی معین نیازهای اطلاعاتی کاربران به منظور ارائه خدمات مناسب، بررسی شود.

الصالح^۷ (۲۰۰۴)، با بررسی "نقش منابع الکترونیکی در تأمین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در عربستان سعودی"، نشان داد که: تنها نیمی از دانشجویان تحصیلات تکمیلی از منابع الکترونیکی استفاده می‌کنند دانشجویان به دلیل موانع موجود مثل عدم آموزش‌های کافی در استفاده از منابع الکترونیکی موجود در کتابخانه، نبود رایانه‌های کافی و ... ترجیح می‌دهند که از کتابها و مدارک چاپی استفاده کنند (نقل شده در جوکار و نعیمی، ۱۳۸۷، ۲۲۶).

نادوزی و نادوزی^۸ (۲۰۰۸)، "نیازهای اطلاعاتی اعضای اعضای هیأت علمی در دانشگاه خصوصی نیجریه"^۹ را بررسی کردند. نتایج نشان داد که نشریات، مهمترین منبع تأمین اطلاعات توسط اعضای هیأت علمی است. بیش از ۵۰٪ از پاسخ‌دهندگان از فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی (ICT)، به خصوص از کامپیوتر و اینترنت استفاده می‌کنند. مهمترین مانع در دسترسی به اطلاعات، فقدان منابع روزآمد و مناسب و فقدان فناوری اطلاعات ذکر شده

پژوهش، دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینای همدان در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا هستند که با توجه به آمار غیر رسمی ارائه شده توسط دانشگاه بوعلی سینا در حدود ۸۹۰ نفر می‌باشند (۸۲۴ نفر کارشناسی ارشد و ۶۶ نفر دکترا). با توجه به حجم زیاد جامعه آماری پژوهش، نمونه‌گیری بعمل آمد. به این منظور از جدول کرجسی و مورگان^۱ استفاده شد و تعداد ۲۶۹ نفر به عنوان جامعه آماری برگزیده شدند. برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش از پرسشنامه استفاده شد که پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ بیش از ۰/۸۵ محاسبه شد. سوالات پرسشنامه در دو بخش مشخصات فردی و پرسش‌های اصلی و براساس سوالات اساسی پژوهش طراحی و تنظیم گردید. بوسیله پرسشنامه، نظرات افراد جامعه پژوهش گردآوری گردید و با استفاده از آمار توصیفی و محاسبه شاخصهای مرکزی مانند میانگین، از طریق نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش از آزمون‌های غیر پارامتری دو نمونه‌ای من-ویتنی^۲ و چند نمونه‌ای کروسکال-والیس^۳ به منظور بررسی وجود رابطه بین متغیرهای مختلف با مقطع تحصیلی دانشجویان و نظرات دانشجویان در دانشکده‌های مختلف استفاده شد.

پیشینه پژوهش

نخستین بررسی‌های انجام شده در زمینه نیازهای اطلاعاتی، به سالهای پس از جنگ جهانی دوم (۱۹۴۶) بازمی‌گردد (بشیری، ۱۳۸۶). از سال ۱۹۵۰ با گسترش فعالیتهای تولیدی صنایع و بنگاههای اقتصادی کشورهای صنعتی، لزوم توسعه فعالیتهای بازاریابی در کشورهای دیگر و درک رفتار و ذائقه مصرف کنندگان، مطالعات نیازسنجی نیز ابعاد وسیعتری پیدا کرد. از دهه ۱۹۷۰ محافل علمی توجه بیشتری به بررسی نیازسنجی نشان داده‌اند (بابائی، ۱۳۸۲، ۱۲).

مهتا و یانگ^۴ (۱۹۹۵)، برای پی بردن به نیازهای اطلاعاتی علمی و فنی دانشمندان، به "بررسی استفاده

^۵.University of Alabama

^۶.Majid, Anwar & Eisenschitz

^۷.Al- Saleh

^۸.Nnadozie & Nnadozie

^۹.Nigerian Private University

^۱.Kerjcie and Morgan

^۲.Mann-Whitney Test

^۳.Kruskal- Wallis Test

^۴.Mehta, Young

اشتراک شبکه رزنت را مهمترین نقطه ضعف این شبکه دانسته‌اند.

مرور پیشینه‌ها نشان می‌دهد که دانشجویان و اعضای هیأت علمی در همه جا به استفاده از منابع اطلاعات الکترونیک نظیر اینترنت و مجلات الکترونیکی و پایگاههای اطلاعاتی روی آورده‌اند و استفاده از این منابع را به منابع چاپی ترجیح می‌دهند و خواهان این هستند که این منابع به صورت روزآمد تهیه و در اختیار آنها قرار گیرد.

یافته‌های پژوهش

از مجموع ۲۸۰ پرسشنامه توزیع شده، در نهایت تعداد ۲۲۲ پرسشنامه معادل ۷۹/۳ درصد عودت داده شد، و برای تجزیه و تحلیل نهایی توسط نرم افزار SPSS مورد استفاده قرار گرفت. دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا در ۶ دانشکده مشغول به تحصیل هستند. دانشکده‌ها شامل دانشکده‌های شیمی، علوم پایه، کشاورزی، فنی و مهندسی، ادبیات و علوم انسانی و اقتصاد و علوم اجتماعی^۱ است. از این دانشکده‌ها، ۶ دانشکده‌های شیمی، علوم پایه، کشاورزی و مهندسی در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکترا دانشجو دارند و دانشکده‌های ادبیات و اقتصاد فقط در مقطع کارشناسی ارشد دانشجو می‌پذیرند.^۲

از مجموع ۲۲۲ نفر پاسخگو تعداد ۱۳۰ نفر، معادل ۵۸/۶ درصد را زنان و ۹۲ نفر، معادل ۴۱/۴ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. از این تعداد ۱۹۵ نفر، معادل ۸۷/۸ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۲۷ نفر، معادل ۱۲/۱ درصد در مقطع دکترا تحصیل می‌کنند.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد افراد جامعه پژوهش به تفکیک جنسیت و مقطع تحصیلی

^۱ در طول این پژوهش به منظور کوتاه سازی اسامی دانشکده‌ها، دانشکده فنی و مهندسی به اختصار دانشکده مهندسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی به اختصار دانشکده ادبیات، و دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی به اختصار دانشکده اقتصاد نامیده می‌شود.
^۲ این آمار مربوط به سال ۱۳۸۷ است.

است. تهیه منابع روزآمد و مناسب، فراهم نمودن فناوری-های اطلاعاتی و ارتباطی از پیشنهادات پاسخگویان بود. سابقه تحقیق در زمینه نیازهای اطلاعاتی در کشور ما چندان طولانی نیست و به دو یا سه دهه اخیر محدود می‌شود. به عنوان مثال اسدی و شریفی (۱۳۸۵)، به "نیازسنجی پایگاههای اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه صنعتی شریف" پرداختند. نتایج نشان داد از میان پایگاههای اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی موجود، Science Direct با ۹۲/۰۱ درصد از بالاترین میزان استفاده برخوردار بوده است. از مجموعه پایگاهها و مجلات الکترونیکی کتابخانه ۵۰ تا ۷۵ درصد از نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی کاربران برآورده می‌شود. منبع اطلاعاتی Elsevier، به تنهایی ۵۰ تا ۷۵ درصد نیاز اطلاعاتی پاسخ دهندگان را پاسخ می‌دهد و به دلیل آنکه این منبع دارای مجلات مهم در حوزه‌های مختلف علوم می‌باشد از درصد استفاده بالاتری برخوردار است. اکثر پاسخ دهندگان علاقه مند به اشتراک تمام منابع الکترونیکی که هم اکنون کتابخانه مشترک می‌باشد، بوده‌اند و درخواست نموده‌اند که سالهای اشتراک و تحت پوشش منابع موجود افزایش یابد.

واعظی و نور افروز (۱۳۸۷)، نیز به "نیازسنجی اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی" پرداختند. یافته‌ها نشان داد که استفاده از اینترنت نسبت به سایر منابع درصد بیشتری را به خود اختصاص می‌دهد، اما در میان استفاده‌های مختلف از اینترنت، شبکه‌های علمی چون «رزنت» و «دانشیار» که دارای پایگاه‌های اطلاعاتی علمی و تخصصی هستند، بسیار اندک مورد استفاده قرار می‌گیرند.

حاجی شمسایی (۱۳۸۷)، با بررسی خدمات شبکه رزنت مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه دیجیتال دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، نشان داد که کل جامعه پژوهش با شبکه رزنت آشنایی داشته و ۵۱/۸ درصد از آنها، علاوه بر شناخت، این شبکه را مورد استفاده قرار می‌دهند. در بین پایگاههای اطلاعاتی رزنت نیز بیشترین میزان استفاده مربوط به Elsevier (۸۷/۱ درصد) است و کمترین میزان استفاده مربوط به EI village (۵/۷ درصد) می‌باشد. ۷۰/۷ درصد از پاسخگویان قطع مقطعی

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که در مجموع می‌توان انگیزه و هدف جامعه آماری این پژوهش را از جستجوی اطلاعات با استفاده از میانگین^۱ به ترتیب اولویت چنین ذکر کرد: پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی؛ انجام کارهای پژوهشی؛ جمع آوری اطلاعات مورد نیاز که در منابع چاپی یافت نشده است؛ شناسایی منابع تخصصی و دستیابی به منابع جدید؛ انجام پروژه‌های درسی؛ روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای؛ بالا بردن معلومات شخصی و در نهایت هم انتشار آثار علمی قرار دارد.

جنسیت	مقطع تحصیلی		
	کارشناسی ارشد	دکترا	جمع
زن	۱۱۸	۱۲	۱۳۰
	۵۳/۱	۵/۴	۵۸/۵
مرد	۷۷	۱۵	۹۲
	۳۴/۷	۶/۷	۴۱/۴
جمع	۱۹۵	۲۷	۲۲۲
	۸۷/۸	۱۲/۱	۱۰۰

انگیزه و هدف از جستجوی اطلاعات در منابع الکترونیکی

جدول ۲. انگیزه و هدف از جستجوی اطلاعات در منابع الکترونیکی

اولویت	انحراف معیار (Sd)	میانگین	انگیزه و هدف از جستجوی اطلاعات در منابع الکترونیکی
۱	۰.۷۲۴۱۰	۴.۴۱۴۴	پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی
۲	۰.۷۹۱۰۵	۴.۳۱۹۸	انجام کارهای پژوهشی
۳	۰.۸۱۹۰۰	۴.۲۷۴۸	جمع آوری اطلاعات مورد نیاز که در منابع چاپی یافت نشده است
۴	۰.۸۴۱۲۹	۴.۰۳۶۲	شناسایی منابع تخصصی و دستیابی به منابع جدید
۵	۰.۸۷۹۰۷	۴.۰۳۱۵	انجام پروژه‌های درسی
۶	۰.۹۸۶۶۰	۳.۹۳۶۹	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای
۷	۰.۹۷۹۸۸	۳.۹۰۹۹	بالا بردن معلومات شخصی
۸	۱.۰۶۵۱۶	۳.۴۴۱۴	انتشار آثار علمی

همچنین نتایج اجرای آزمون دو نمونه‌ای من-ویتنی^۲ نشان داد که بین هدف از جستجوی اطلاعات به منظور پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی در بین نظرات دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکترا در سطح ۰/۰۰۱ اختلاف معنادار وجود دارد؛ همچنین بین اهداف جستجوی اطلاعات به منظور انجام کارهای پژوهشی و روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای و نیز شناسایی منابع تخصصی و دستیابی به منابع جدید، انتشار آثار علمی و بالا بردن معلومات شخصی با مقطع تحصیلی اختلاف معنادار وجود دارد. در صورتیکه بین اهداف جستجوی اطلاعات به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نیاز که در منابع چاپی یافت نشده است و جستجوی اطلاعات به منظور انجام پروژه‌های درسی با مقطع تحصیلی اختلاف معنادار وجود ندارد. جدول ۳ این نتایج را نشان می‌دهد.

^۱ Mean

^۲ Mann-Whitney Test

جدول ۳. آزمون من-ویتنی به منظور تعیین رابطه بین مقطع تحصیلی و انگیزه و هدف از جستجوی اطلاعات، N=۲۲۲

نتیجه آزمون		Sum of Ranks	Mean Rank	N	مقطع تحصیلی	انگیزه و هدف
Mann-Whitney U	۱/۷۲۸E۳	۲۰۸۳۸/۵۰	۱۰۶/۸۶	۱۹۵	کارشناسی ارشد	پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی
Wilcoxon W	۲/۰۸۴E۴	۳۹۱۴/۵۰	۱۴۴/۹۸	۲۷	دکترا	
Z	-۳/۲۳۴					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۱					
Mann-Whitney U	۲/۲۰۴E۳	۲۱۳۱۴/۰۰	۱۰۹/۳۰	۱۹۵	کارشناسی ارشد	جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز که در منابع چاپی یافت نشده است
Wilcoxon W	۲/۱۳۱E۴	۳۴۳۹/۰۰	۱۲۷/۳۷	۲۷	دکترا	
Z	-۱/۴۹۴					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۱۳۵					
Mann-Whitney U	۱/۷۶۶E۳	۲۰۸۷۵/۵۰	۱۰۷/۰۵	۱۹۵	کارشناسی ارشد	انجام کارهای پژوهشی
Wilcoxon W	۲/۰۸۸E۴	۳۸۷۷/۵۰	۱۴۳/۶۱	۲۷	دکترا	
Z	-۳/۰۴۳					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۲					
Mann-Whitney U	۲/۵۹۴E۳	۲۱۷۸۱/۵۰	۱۱۱/۷۰	۱۹۵	کارشناسی ارشد	انجام پژوهش‌های درسی
Wilcoxon W	۲/۹۷۲E۳	۲۹۷۱/۵۰	۱۱۰/۰۶	۲۷	دکترا	
Z	-۰/۱۳۵					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۸۹۳					
Mann-Whitney U	۱/۸۶۵E۳	۲۰۹۷۵/۰۰	۱۰۷/۵۶	۱۹۵	کارشناسی ارشد	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای
Wilcoxon W	۲/۰۹۸E۴	۳۷۷۸/۰۰	۱۳۹/۹۳	۲۷	دکترا	
Z	-۲/۵۷۸					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۱۰					
Mann-Whitney U	۱/۷۴۶E۳	۲۰۶۶۰/۵۰	۱۰۶/۵۰	۱۹۵	کارشناسی ارشد	شناسایی منابع تخصصی و دستیابی به منابع جدید
Wilcoxon W	۲/۰۶۶E۴	۳۸۷۰/۵۰	۱۴۳/۳۵	۲۷	دکترا	
Z	-۲/۹۹۲					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۳					
Mann-Whitney U	۱/۴۰۰E۳	۲۰۵۱۰/۵۰	۱۰۵/۱۸	۱۹۵	کارشناسی ارشد	انتشار آثار علمی
Wilcoxon W	۲/۰۵۱E۴	۴۲۴۲/۵۰	۱۵۷/۱۳	۲۷	دکترا	
Z	-۴/۱۲۵					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۰					
Mann-Whitney U	۱/۸۲۶E۳	۲۰۹۳۶/۵۰	۱۰۷/۳۷	۱۹۵	کارشناسی ارشد	بالا بردن معلومات شخصی
Wilcoxon W	۲/۰۹۴E۴	۳۸۱۶/۵۰	۱۴۱/۳۵	۲۷	دکترا	
Z	-۲/۷۰۵					
Asymp. Sig. (۲-tailed)	۰/۰۰۷					

عدم استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس از طریق سایت دانشیار در جدول ۴ درج شده است. طبق مندرجات جدول ۴، پایگاه اطلاعاتی ACS که مربوط به انجمن شیمی امریکاست، فقط توسط ۱۷/۶ درصد از افراد جامعه آماری پژوهش به عنوان منبع اطلاعاتی با اهمیت «زیاد و

مهمترین پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه از طریق کتابخانه دیجیتالی رزنت و سایت دانشیار

از طریق سایت دانشیار ۴ پایگاه اطلاعاتی در دسترس دانشجویان می‌باشد. نظرات دانشجویان در مورد استفاده یا

و مکانیک هستند و Ebsco نیز تمام رشته‌های حوزه علوم و تکنولوژی، فنی و مهندسی، پزشکی، علوم انسانی و اجتماعی، اقتصاد و مدیریت، بازرگانی و بازاریابی، آموزش و پرورش و ... را در برمی‌گیرد.

خیلی زیاد» ذکر شده است، در مورد ASCE، ۴/۱ درصد، در مورد ASME، ۶/۳ درصد و در مورد Ebsco هم ۵/۹ درصد این منبع اطلاعاتی را در حد «زیاد و خیلی زیاد» مهم دانسته‌اند. پایگاه‌های ACS، ASCE، ASME، ACS، ASCE، ASME، پایگاه‌های تخصصی در رشته‌های شیمی، عمران

جدول ۴. پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا از طریق سایت

کل	استفاده نکرده‌ام	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	پایگاه های اطلاعاتی						
								فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی
								درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد
۲۲۲	۱۷۵	۳	۲	۳	۹	۳۰	ACS (American Chemical Society)						
۱۰۰	۷۸/۸	۱/۴	۰/۹	۱/۴	۴/۱	۱۲/۵							
۲۲۲	۲۰۳	۲	۱	۷	۲	۷	ASCE (American Society of Civil Engineers)						
۱۰۰	۹۱/۴	۰/۹	۰/۵	۳/۲	۰/۹	۳/۲							
۲۲۲	۲۰۳	۳	۲	-	۲	۱۲	ASME (American Society of Mechanical Engineers)						
۱۰۰	۹۱/۴	۱/۴	۰/۹	-	۰/۹	۵/۴							
۲۲۲	۲۰۱	۲	۱	۵	۱۰	۳	Ebsco						
۱۰۰	۹۰/۵	۰/۹	۰/۵	۲/۳	۴/۵	۱/۴							

میزان اهمیت Science Direct/ Elsevier برای دانشجویان درصد بیشتری را به خود اختصاص داده است (۸۹/۲ درصد) و میزان عدم استفاده از این پایگاه در بین دانشجویان کمترین مقدار را دارد (۷/۷ درصد). پایگاه اطلاعاتی Scopus و ISI به میزان زیادی همپوشانی دارند. نتایج نشان داد که اهمیت پایگاه اطلاعاتی ISI برای دانشجویان بیش از پایگاه اطلاعاتی Scopus می‌باشد. در مجموع ۵۳/۶ درصد پایگاه اطلاعاتی ISI و ۳۳/۴ درصد پایگاه اطلاعاتی Scopus را به میزان «زیاد و خیلی زیاد» مهم دانسته‌اند.

دانشیار: استفاده یا عدم استفاده و درجه اهمیت

آنها

در مورد پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس از طریق رزنت که شامل ۹ مورد می‌باشد نتایج نشان داد که: پایگاه‌های ISI، Science Direct/ Elsevier و Springer بیشترین میزان اهمیت را برای دانشجویان دارند به طوریکه تعداد افرادی که در مورد این سه منبع گزینه‌های «زیاد و خیلی زیاد» را برگزیده‌اند بسیار زیاد است در صورتیکه گزینه «استفاده نکرده‌ام» را تعداد کمی از پاسخگویان انتخاب کرده‌اند. در بین این سه منبع نیز

جدول ۵. پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا از طریق رزنت: استفاده یا عدم استفاده و درجه اهمیت آنها

کل	استفاده نکرده‌ام	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	پایگاه های اطلاعاتی						
								فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی	فراوانی
								درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد
۲۲۲	۲۰۷	۳	۹	۲	۱	-	AMS (MathSciNet)						
۱۰۰	۹۳/۲	۱/۴	۴/۱	۰/۹	۰/۵	-							
۲۲۲	۱۴۰	۶	۱۵	۱۴	۲۰	۲۷	Proquest						
۱۰۰	۶۳/۱	۲/۷	۶/۸	۶/۳	۹/۰	۱۲/۲							
۲۲۲	۱۱۰	۴	۸	۲۶	۴۳	۳۱	Scopus						
۱۰۰	۴۹/۵	۱/۸	۳/۶	۱۱/۷	۱۹/۴	۱۴/۰							

کل	استفاده نکرده‌ام	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	پایگاه‌های اطلاعاتی
درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	
۲۲۲	۱۹۲	۳	۹	۷	۶	۵	Emerald
۱۰۰	۸۶/۵	۱/۴	۴/۱	۳/۲	۲/۷	۲/۳	
۲۲۲	۸۸	۵	۶	۴	۵۱	۶۸	Web of Knowledge (ISI)
۱۰۰	۳۹/۶	۲/۳	۲/۷	۱/۸	۲۳/۰	۳۰/۶	
۲۲۲	۱۷	-	-	۷	۳۴	۱۶۴	Science Direct/Elsevier
۱۰۰	۷/۷	-	-	۳/۲	۱۵/۳	۷۳/۹	
۲۲۲	۲۰۶	۱	۱	۲	۴	۸	Institute of Physics (IOP)
۱۰۰	۹۲/۸	۰/۵	۰/۵	۰/۹	۱/۸	۳/۶	
۲۲۲	۱۷۷	۴	۷	۸	۱۱	۱۵	Oxford Journals
۱۰۰	۷۹/۷	۱/۸	۳/۲	۳/۶	۵/۰	۶/۸	
۲۲۲	۵۹	۶	۷	۲۰	۵۲	۷۸	Springer
۱۰۰	۲۶/۶	۲/۷	۳/۲	۹/۰	۲۳/۴	۳۵/۱	

بررسی میزان اهمیت پایگاه‌های اطلاعاتی برای دانشجویان دانشکده‌های مختلف در دانشگاه بوعلی سینا نشان داد که در هر دانشکده، مهمترین پایگاه‌های اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان به این شرح است (رتبه‌های اول تا پنجم):

در دانشکده شیمی به ترتیب:

Science Direct/Elsevier, ACS, ISI, Springer, Scopus, ...

در دانشکده علوم پایه به ترتیب:

Science Direct/Elsevier, Springer, ISI, Oxford Journals, IOP, ...

در دانشکده کشاورزی به ترتیب:

Science Direct/Elsevier, Springer, Scopus, ISI, Proquest, ...

در دانشکده مهندسی به ترتیب:

Science Direct/Elsevier, ISI, Proquest, Springer, Scopus, ...

در دانشکده ادبیات به ترتیب:

Science Direct/Elsevier, Springer, ISI, Oxford Journals, Scopus, ...

و در دانشکده اقتصاد به ترتیب:

Science Direct/Elsevier, Springer, Proquest, Ebsco, Scopus, ...

در مجموع نتایج نشان می‌دهد که از پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا

بیش از همه مورد استفاده دانشجویان قرار می‌گیرند و از دیدگاه دانشجویان مهمترین پایگاه‌ها هستند. پایگاه اطلاعاتی Elsevier/Science Direct به دلیل اینکه تمام حوزه‌های علوم را پوشش می‌دهد و دارای مهمترین مجلات در حوزه‌های مختلف علوم و به صورت تمام متن می‌باشد از درصد بالاتری از استفاده و اهمیت در تمام دانشکده‌ها برخوردار است. همانطور که انتظار می‌رفت میزان اهمیت پایگاه اطلاعاتی ACS برای دانشجویان دانشکده شیمی بیش از سایر دانشکده‌ها می‌باشد در حالیکه در مورد ASCE و ASME بیشترین میزان اهمیت مربوط به دانشکده مهندسی می‌باشد.

به منظور تعیین رابطه بین درجه اهمیت هر یک از پایگاه‌های اطلاعاتی برای دانشجویان در دانشکده‌های مختلف از آزمون چند نمونه‌ای کروسکال-والیس^۱ استفاده شد که نتایج نشان دهنده این است که بین درجه اهمیت پایگاه‌های اطلاعاتی AMS و Springer در میان دانشجویان در دانشکده‌های مختلف تفاوت معناداری وجود ندارد، این در حالی است که بین درجه اهمیت پایگاه‌های اطلاعاتی Proquest, Emerald, ISI, Elsevier, IOP, Oxford Journals, ACS, ASCE, ASME, Scopus و Ebsco در میان دانشجویان در دانشکده‌های

^۱.Kruskal- Wallis

مختلف اختلاف معنادار وجود دارد. نتایج این آزمون در مورد مهمترین پایگاههای اطلاعاتی ذکر شده در این پژوهش یعنی Elsevier، Springer و ISI در جدول ۶ منعکس شده است.

جدول ۶. آزمون کروسکال-والیس به منظور تعیین رابطه بین درجه اهمیت هر یک از پایگاههای اطلاعاتی، با نظرات دانشجویان در دانشکده‌های مختلف N=۲۲۲

نتیجه آزمون	Mean	N	دانشکده‌ها	پایگاه‌های
Chi-Square → ۴۷/۹۲۸ df → ۵ Asym. Sig → ۰/۰۰۰	۱۳۹/۴۵	۳۹	شیمی	Web of Knowledge (ISI)
	۹۲/۰۹	۳۵	علوم پایه	
	۹۰/۱۱	۵۳	کشاورزی	
	۱۵۲/۷۰	۴۶	مهندسی	
	۹۶/۳۵	۲۳	ادبیات	
	۷۹/۸۳	۲۶	اقتصاد	
Chi-Square → ۳۰/۴۲۵ df → ۵ Asym. Sig → ۰/۰۰۰	۱۲۶/۴۵	۳۹	شیمی	Science Direct/ Elsevier
	۹۷/۸۷	۳۵	علوم پایه	
	۱۱۸/۱۸	۵۳	کشاورزی	
	۱۳۱/۱۸	۴۶	مهندسی	
	۷۸/۹۶	۲۳	ادبیات	
	۸۷/۷۷	۲۶	اقتصاد	
Chi-Square → ۴/۶۷۱ df → ۵ Asym. Sig → ۰/۴۵۷	۱۰۳/۹۲	۳۹	شیمی	Springer
	۱۰۶/۰۳	۳۵	علوم پایه	
	۱۲۶/۹۷	۵۳	کشاورزی	
	۱۱۰/۰۱	۴۶	مهندسی	
	۱۰۸/۷۶	۲۳	ادبیات	
	۱۰۳/۷۵	۲۶	اقتصاد	

اطلاعاتی خود «زیاد و خیلی زیاد» می‌دانند؛ نیمی از دانشجویان (۵۰ درصد)، نقش پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه را در تأمین نیازهای خود بین ۷۵ تا ۱۰۰ درصد، مثبت ارزیابی کرده‌اند.

مهمترین موانع و مشکلات موجود در دستیابی به اطلاعات از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی

در زمینه موانع و مشکلات موجود در راه دستیابی به منابع اطلاعات الکترونیکی باید گفت که، اهم موانع و مشکلات موجود از دیدگاه دانشجویان و به ترتیب اولویت در جدول ذیل مشخص شده اند:

نقش اینترنت و پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا در تأمین نیازهای اطلاعاتی

بیش از نیمی از دانشجویان (۶۲/۲ درصد)، نقش اینترنت را در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود بسیار زیاد می‌دانند. این نسبت در میان دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا یکسان است یعنی در هر دو مقطع بیش از نیمی از دانشجویان نقش اینترنت را در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود بسیار مثبت می‌دانند. دانشجویان، نقش اینترنت را در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود بین ۷۵ تا ۱۰۰ درصد، مثبت ارزیابی کرده‌اند. همچنین بیش از نیمی از دانشجویان (۷۱/۶ درصد)، نقش پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا را در تأمین نیازهای

جدول ۷. موانع و مشکلات موجود در دستیابی به اطلاعات

اولویت	انحراف معیار (Sd)	میانگین	موانع و مشکلات
۱	۰.۸۵۵۹۸	۴.۳۱۵۳	عدم آشنایی با زبان‌های خارجی بخصوص زبان انگلیسی
۲	۰.۷۳۳۳۸	۴.۲۴۳۲	قطع اشتراک دانشگاه در مورد برخی پایگاه‌های الکترونیکی
۳	۰.۸۵۲۱۸	۴.۳۱۵۳	ترافیک شبکه، نامناسب بودن خطوط ارتباطی و سرعت پایین شبکه و مشکلات اتصال
۴	۰.۹۰۵۶۹	۴.۱۹۸۲	عدم آشنایی با منابع تخصصی الکترونیکی
۵	۰.۹۴۷۱۲	۴.۰۵۰۰	نامناسب بودن کیفیت و کمیت امکانات نرم افزار کامپیوترهای دانشگاه
۶	۰.۹۵۴۹۷	۴.۰۴۰۷	نامناسب بودن کیفیت و کمیت امکانات سخت افزار کامپیوترهای دانشگاه
۷	۰.۹۷۸۷۶	۴.۰۳۶۰	نیاز به پرداخت هزینه برای استفاده از برخی از اطلاعات الکترونیکی
۸	۱.۰۰۱۸۹	۴.۰۲۷۰	کمبود ایستگاههای جستجو (دستگاه کامپیوتر)
۹	۰.۸۸۶۸۶	۳.۹۰۰۹	عدم آشنایی با منابع الکترونیکی در دسترس در دانشگاه
۱۰	۱.۰۷۶۴۸	۳.۸۵۱۴	محدود بودن ساعت کار سایت کامپیوتر در دانشگاه
۱۱	۰.۹۶۱۱۲	۳.۸۲۴۳	نداشتن مهارت و توانایی در استفاده از کامپیوتر
۱۲	۰.۹۵۷۹۴	۳.۷۰۵۹	فقدان مهارت در طراحی راهبردهای جستجو مثل استفاده از عملگرهای بولی، عدم استفاده از محدود کننده‌ها و ...
۱۳	۱.۰۰۳۶۴	۳.۶۰۴۵	ریزش اطلاعات به هنگام جستجو، حجم زیاد اطلاعات بازیابی شده

بحث و نتیجه گیری

در مورد مهمترین پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا از دیدگاه دانشجویان، نتایج نشان داد که پایگاه‌های اطلاعاتی **Science Direct/Elsevier**، **Springer** و **ISI** بیش از همه مورد استفاده دانشجویان قرار می‌گیرند و از دیدگاه دانشجویان مهمترین پایگاه‌ها هستند. از بین این سه پایگاه اطلاعاتی نیز **Science Direct/Elsevier** مهمترین پایگاه اطلاعاتی از نظر دانشجویان می‌باشد (۸۹/۲ درصد)، این نتایج با نتایج حاصل از پژوهش‌های اسدی و شریفی (۱۳۸۵) و حاجی شمسانی (۱۳۸۷) کاملاً همخوان است. با توجه به اینکه سایر پژوهش‌ها در مطالعه خود پایگاه‌های اطلاعاتی را به طور خاص بررسی نکرده بودند بنابراین نتایج این پژوهش با نتایج آنها قابل مقایسه نیست.

بیش از نیمی از دانشجویان (۶۲/۲ درصد)، نقش اینترنت را در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود بسیار زیاد می‌دانند و معتقدند که ۷۵ تا ۱۰۰ درصد، از نیازهای اطلاعاتی خود را از این طریق تأمین می‌کنند. همچنین بیش از نیمی از دانشجویان (۷۱/۶ درصد)، نقش پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس در دانشگاه بوعلی سینا را در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود «زیاد و خیلی زیاد» می‌دانند؛ و ۷۵ تا ۱۰۰ درصد، نیازهای اطلاعاتی خود را از این طریق پاسخ می‌دهند. ملکیان (۱۳۸۵) در پژوهش خود ذکر نموده است که ۷۵ درصد از جامعه آماری پژوهش وی برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود از اینترنت و وب استفاده

نتایج پژوهش نشان داد که مهمترین انگیزه و هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات در منابع الکترونیکی به ترتیب اولویت عبارتند از پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی؛ انجام کارهای پژوهشی؛ جمع آوری اطلاعات مورد نیاز که در منابع چاپی یافت نشده است؛ شناسایی منابع تخصصی و دستیابی به منابع جدید؛ انجام پروژه‌های درسی؛ روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای؛ بالا بردن معلومات شخصی و در نهایت هم انتشار آثار علمی. برخی از نتایج این قسمت از پژوهش با نتایج پژوهش‌های، بیگدلی و یوسف آقلی (۱۳۸۴)، ملکیان (۱۳۸۵) و بشیری (۱۳۸۶) همخوانی دارد، گرچه در برخی از پژوهش‌ها بدست آوردن اطلاعات در زمینه تدریس و همچنین ترجمه و تألیف نیز از سوی جامعه آماری آنها ذکر شده است که با توجه به اینکه جامعه آماری آنها را فقط اعضای هیأت علمی تشکیل می‌دهند قابل توجیه است. بیشتر تحقیقاتی که جامعه آماری آنها را دانشجویان تشکیل می‌دادند در مورد انگیزه و هدف از جستجوی اطلاعات نتایجی مشابه با پژوهش حاضر داشتند. در پژوهش نواگو و اوشینام (۲۰۰۹)، نیز در حدود ۹۴ درصد از پاسخ دهندگان هدف خود را از جستجوی اطلاعات ارتقا سطح دانش خود ذکر کرده بودند که نتایج این پژوهش در راستای نتایج پژوهش حاضر می‌باشد.

۷. معرفی پایگاه‌های اطلاعاتی مهم و پر استفاده در رشته‌های تخصصی توسط اساتید به دانشجویان و تهیه جزوات آموزشی مربوط به استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی.

منابع:

اسدی، مریم؛ شریفی، شهرزاد، ۱۳۸۵. "نیازسنجی پایگاه های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی موجود در کتابخانه دانشگاه صنعتی شریف". نما (مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران). ۶، ۳.

[on-line: Available at: http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol7/a_sadi_sharifi.pdf] (۲۰۰۹/۱۰/۴)

بابائی، محمود، ۱۳۸۲. نیاز سنجی اطلاعات. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.

بشیری، جواد، ۱۳۸۶. "بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی". پژوهش و سازندگی در زراعت و باغبانی. ۷۵: ۵۸-۵۰.

بیگدلی، زاهد؛ یوسف آقایی، ناهید، ۱۳۸۴. "بررسی انگیزه ها، اهداف و منابع اطلاعاتی مورد استفاده متخصصان شرکت توسعه نیشکر و صنایع جانبی استان خوزستان و بررسی مشکلات آنان در دسترسی به اطلاعات مورد نیازشان". مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز. سال دوازدهم، ۳، ۲: ۹۱-۱۱۲.

جمشیدی پور، الهام، ۱۳۸۰. بررسی مشکلات دانشجویان دوره های تحصیلات تکمیلی دانشگاه های شهید چمران و علوم پزشکی اهواز در دسترسی و تهیه مقالات علمی خارجی. پایان نامه کارشناسی ارشد (علوم کتابداری و اطلاع رسانی)، دانشگاه شهید چمران اهواز.

حاجی شمسایی، علی، ۱۳۸۷. بررسی خدمات شبکه رزنت مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه دیجیتالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات از دیدگاه کاربران. فصلنامه دانش شناسی (علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات). ۱، ۲۷-۳۸.

می‌کنند که با پژوهش حاضر مطابقت دارد. نادوزی و نادوزی (۲۰۰۸) نیز بیان نمودند که اینترنت تقریباً ۵۰ درصد از نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان پژوهش آنها را تأمین می‌کند و ژیکسیان (۲۰۰۷) هم میزان استفاده از اینترنت برای رفع نیازهای اطلاعاتی افراد جامعه پژوهش خود را ۵۷/۴ درصد ذکر کرده است. در این پژوهش نیز بیش از نیمی از کاربران معتقدند که بین ۷۵ تا ۱۰۰ درصد نیازهای اطلاعاتی خود را از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی برآورده می‌کنند که با پژوهش اسدی و شریفی (۱۳۸۵)، که به این نتیجه رسیدند که ۵۰ تا ۷۵ درصد نیازهای اطلاعاتی کاربران از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی برآورده می‌شود تقریباً همخوانی دارد.

در مورد مشکلات و موانع موجود اولویت اول با عدم آشنایی با زبانهای خارجی و بخصوص زبان انگلیسی است. قطع اشتراک دانشگاه در مورد برخی از پایگاه‌های اطلاعاتی و ترافیک شبکه و ... در اولویت‌های بعدی قرار دارند. در بیشتر پژوهش‌های پیشین نیز به مشکلات ذکر شده در این پژوهش اشاره شده است، پژوهش‌های مرادی مقدم (۱۳۸۲)، اسدی و شریفی (۱۳۸۵)، مجید، انور و ایسنس چیتز (۲۰۰۰)، الصالح (۲۰۰۴) و نادوزی و نادوزی (۲۰۰۸) در این زمینه قابل ذکر هستند.

پیشنهادات

۱. نیاز سنجی دوره‌ای برای پی بردن به نیازهای اطلاعاتی دانشجویان و مشارکت دادن دانشجویان در انتخاب و تهیه منابع.
۲. افزایش سطح کمی و کیفی امکانات سخت افزاری و نرم افزاری کامپیوترهای موجود در سایت‌های کامپیوتر دانشگاه.
۳. برگزاری کارگاه‌های آموزشی به منظور آشنا نمودن دانشجویان با منابع اطلاعات الکترونیکی در دسترس در دانشگاه.
۴. برگزاری دوره‌های آموزشی زبان انگلیسی.
۵. حل مشکلات مربوط به ترافیک شبکه و سرعت کم شبکه با تهیه وسایل و تجهیزات مورد نیاز.
۶. تجدید اشتراک منابع الکترونیکی و روزآمد کردن آنها.

- Information Science Research. ۲۲، ۲، ۱۴۵-۱۶۳. [on- line: Available at: <http://cat.inist.fr/?aModel=afficheN&psidt=۱۴۶۰۵۷۲>] (۲۰۰۹/۸/۱)
- Mehta, Usha & Young, Virginia, ۱۹۹۵. Use of Electronic Information Resources: A survey of Science and Engineering Faculty. **Science and Technology Libraries**. ۱۵، ۳، ۴۳-۵۴. [on- line: Available at: <http://cat.inist.fr/?aModel=afficheN&psidt=۳۱۹۸۱۱۲>] (۲۰۰۸/۱۲/۲۰)
- Nnadozie, Chuma Opara & Nnadozie, Chizoba doris, ۲۰۰۸. "The Information Needs of Faculty Members in a Nigerian Private University: A Self Study". **Library Philosophy and Practice**. [on- line: Available at: http://findarticles.com/p/articles/mi_۷۰۰۵/is_۲۰۰۸_July/ai_n۳۱۳۱۶۳۱۸/] (۲۰۰۹/۹/۱۲)
- Nwagwu, W.E. & Oshiname, R., ۲۰۰۹. "Information Needs and Seeking Behaviour of Nurses at the University College Hospital, Ibadan, Nigeria". **African Journal of Library, Archives and Information Science**. ۱۹، ۱. [on- line: Available at: <http://ajol.info/index.php/ajlais/article/view/۴۲۸۷۴>] (۲۰۰۹/۱۰/۱۵)
- Zhixian, Yi, ۲۰۰۷. "International Students Perceptions of Information Needs and Use". **The Journal of Academic Librarianship**. ۳۳، ۶، ۶۶۶-۶۷۳.
- سامانیان، مصیب، ۱۳۷۸. "تحلیل رفتار اطلاع‌یابی پزشکان شهرستان بجنورد". فصلنامه کتاب. ۱۰، ۸۹-۱۰۰.
- فتاحی، رحمت ا...، ۱۳۸۱. مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی در گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری (چاپی و الکترونیکی). تهران: دبیرش.
- مرادی مقدم، حسین، ۱۳۸۲. بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ به منظور تعیین اولویتهای خدماتی کتابخانه‌های دانشگاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- ملکیان، فرشته، ۱۳۸۵. مطالعه نیازهای اطلاعاتی دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران و میزان برآورده شدن این نیازهای از طریق کتابخانه‌های دانشکده‌های فوق. پایان‌نامه کارشناسی ارشد (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- نواده قره سید، مریم السادات، ۱۳۸۷. رفتار اطلاع‌یابی مدیران سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان.
- واعظی، رضا؛ نور افروز، علی حسین، ۱۳۸۷. "نیازسنجی اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی و نقش کتابخانه در تأمین آن نیازها". **علوم و فناوری اطلاعات**. ۲۴، ۲، ۶۵-۸۸.
- Majid, Shaheen; Anwar, Mumtaz Ali; Eisenschitz, Tamara S, ۲۰۰۰. "Information Needs and Information Seeking Behavior of Agricultural Scientists in Malaysia. **Library and**